

Ryszard
Markiewicz.prof

Ilustrowane_prawo
_autorskie

**Ryszard
Markiewicz**

**Ilustrowane
prawo
autorskie**

 Wolters Kluwer

Warszawa 2018

Ani – mojej wnuczce

Skrócony spis treści

15		Wstęp
17	1	Wprowadzenie
31	2	Przedmiot praw autorskich – utwór
173	3	Powstanie i czas trwania ochrony autorskiej. Terytorializm, formalności. Monizm i dualizm
187	4	Podmiot praw autorskich
199	5	Autorskie dobra osobiste
257	6	Autorskie prawa majątkowe
315	7	Dozwolony użytek
429	8	Czynności prawne w prawie autorskim
457	9	Regulacje odrębne
481	10	Ochrona praw autorskich
521	11	Prawa pokrewne
537	12	Ochrona <i>sui generis</i> baz danych
547	13	Zbiorowy zarząd prawami autorskimi i pokrewnymi
567	14	Konwencje międzynarodowe
585	15	Prawo międzynarodowe prywatne a prawo autorskie – sygnalizacja
593	16	Ochrona karna – sygnalizacja
599	17	Dyrektywa w sprawie praw autorskich na jednolitym rynku cyfrowym – sygnalizacja
607		Spis ilustracji

	Wstęp	15
1	Wprowadzenie	17
1.1	Miejsce prawa autorskiego w systemie prawa	19
1.2	Kilka uwag o historii prawa autorskiego	20
1.3	Źródła prawa	23
1.4	Problemy ze stosowaniem prawa Unii Europejskiej	28
2	Przedmiot praw autorskich – utwór	31
2.1	Uwagi ogólne	33
2.2	Twórca – człowiek	34
2.3	Ustalenie utworu	38
2.4	Działalność twórcza o indywidualnym charakterze	39
2.4.1	Uwagi ogólne	39
2.4.2	Pomysł i inne elementy utworu z art. 1 ust. 2 ¹ pr. aut.	46
2.4.3	Zagadnienia sporne	52
2.4.3.1	Sens kryterium statystycznej jednorazowości	52
2.4.3.2	Nowość obiektywna jako przesłanka istnienia indywidualnego charakteru utworu	53
2.4.3.3	Pomysł jako utwór	56
2.4.3.4	Między niechronionym pomysłem a chronionym sposobem wyrażenia	68
2.4.3.5	Utwór a kontekst eksploatacji	77
2.4.3.6	Twórczość równoległa	79
2.4.3.7	Wytwory sztucznej inteligencji	82
2.4.3.8	Utwory nauczyciela akademickiego według ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	86
2.5	Poszczególne rodzaje utworów i ich elementy	87
2.5.1	Uwagi ogólne	87
2.5.2	Utwory piśmiennicze	91
2.5.3	Utwory plastyczne	96
2.5.4	Wzory przemysłowe	97
2.5.5	Liternictwo – logo „Solidarności”	102
2.5.6	Fotografia	106
2.5.7	Bazy danych	119
2.5.8	Architektura	120
2.5.9	Dzieło techniczne	125
2.5.10	Programy komputerowe	126
2.6	Wyłączenia spod ochrony autorskiej	128
2.6.1	Uwagi ogólne	128
2.6.2	Zagadnienie sporne: materiał urzędowy jako utwór	133
2.7	Elementy chronione w utworze – praktyka	135
2.7.1	Uwagi ogólne	135
2.7.2	Zagadnienia sporne – niepewność ocen	139
2.8	Prawne kategorie utworów	147
2.8.1	Dzieło zależne, dzieło z zapożyczeniami i inspirowane	147

2.8.1.1	_____	Zagadnienie sporne – fotografia wykorzystana w utworze plastycznym	154
2.8.2	_____	Utwory wyodrębniane ze względu na ich autorstwo	160
2.8.2.1	_____	Uwagi wstępne	160
2.8.2.2	_____	Utwory połączone	160
2.8.2.2.1	_____	Uwagi ogólne	160
2.8.2.2.2	_____	Zagadnienia sporne	163
2.8.2.3	_____	Utwory współautorskie	164
2.8.2.3.1	_____	Uwagi ogólne	164
2.8.2.3.2	_____	Zagadnienia sporne	166
2.8.2.3.3	_____	Relacje	170
3	_____	Powstanie i czas trwania ochrony autorskiej. Terytorializm, formalności. Monizm i dualizm	173
3.1	_____	Uwagi ogólne	175
3.2	_____	Powstanie ochrony	178
3.3	_____	Autorskie prawa osobiste – czas ochrony	179
3.4	_____	Autorskie prawa majątkowe – czas ochrony	180
3.4.1	_____	Uwagi ogólne	180
3.4.2	_____	Czas ochrony utworów w Polsce	182
4	_____	Podmiot praw autorskich	187
4.1	_____	Autorskie prawa osobiste	189
4.2	_____	Autorskie prawa majątkowe	190
4.2.1	_____	Uwagi ogólne	190
4.2.2	_____	„Pracownicze” utwory	192
4.2.2.1	_____	„Standardowe” utwory pracownicze	192
4.2.2.2	_____	Pracownicze utwory naukowe	194
4.2.2.3	_____	Pracownicze programy komputerowe	196
4.2.2.4	_____	Utwory „studenckie”	196
4.3	_____	Znaczenie pojęcia „twórca” w prawie autorskim	197
5	_____	Autorskie dobra osobiste	199
5.1	_____	Uwagi ogólne	201
5.2	_____	Zagadnienia sporne	202
5.2.1	_____	Relacja do dóbr osobistych prawa powszechnego	202
5.2.2	_____	Więź twórcy z utworem	203
5.2.3	_____	Dozwolony użytek jako normatywna podstawa ograniczenia ochrony autorskich dóbr osobistych	205
5.2.3.1	_____	Uwagi ogólne	205
5.2.3.2	_____	Dwa modele interpretacji	206
5.2.3.3	_____	Korekta ochrony autorskich dóbr osobistych ze względu na dozwolony użytek	210
5.2.3.4	_____	Klauzula z art. 35 pr. aut. jako podstawa ochrony dóbr osobistych	212

5.2.3.5	Wyważanie interesów na gruncie art. 35 pr. aut.	216
5.2.3.6	Sprawa żrebaka	217
5.2.4	Autorskie dobra osobiste wobec nietwórczych elementów utworu	219
5.3	Prawo do autorstwa	223
5.3.1	Uwagi ogólne	223
5.3.2	Plagiat	224
5.4	Prawo do integralności i rzetelnego wykorzystania utworu	229
5.4.1	Prawo do integralności	230
5.4.2	Prawo do rzetelnego wykorzystania utworu	239
5.4.3	Zagadnienia sporne	243
5.4.3.1	Prawo do integralności a prawo do rzetelnego wykorzystania utworu	243
5.4.3.2	Prawo do integralności a dzieło zależne i z zapożyczeniami	246
5.5	Prawo decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu	249
5.6	Inne autorskie prawa osobiste	251
5.6.1	Prawo do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu	251
5.6.2	Prawo do odstąpienia od umowy lub do jej wypowiedzenia ze względu na istotne interesy twórcze	253
5.6.3	Prawo dostępu do utworu	254
5.6.4	Uprawnienia twórcy ze względu na zamiar zniszczenia egzemplarza utworu	255
6	Autorskie prawa majątkowe	257
6.1	Uwagi ogólne	259
6.2	Korzystanie z utworu	261
6.2.1	Uwagi ogólne	261
6.2.2	Zagadnienia sporne	263
6.2.3	Prawo do reprodukcji utworu (utrwalanie i zwielokrotnianie)	266
6.2.3.1	Zagadnienia sporne	268
6.2.4	Prawo do dystrybucji (obróć oryginałem lub egzemplarzem)	271
6.2.4.1	Uwagi ogólne	271
6.2.4.2	Działania poprzedzające dystrybucję egzemplarzy utworu	273
6.2.4.3	Wyczerpanie prawa	274
6.2.4.3.1	Uwagi ogólne	274
6.2.4.3.2	Zagadnienia sporne	277
6.2.4.3.2.1	Zwielokrotnienia utworu	277
6.2.4.3.2.2	Wyczerpanie prawa wobec udostępnienia utworu <i>on-line</i>	278
6.2.4.3.2.3	Ograniczenia umowne zbywcy egzemplarza utworu a wyczerpanie prawa	280
6.2.4.3.2.4	Linkowanie a wyczerpanie prawa	283
6.2.5	Rozpowszechnianie w inny sposób niż przez obróć egzemplarzem dzieła	283
6.2.5.1	Uwagi ogólne	283
6.2.5.2	Publiczne udostępnianie utworów	285
6.2.5.3	Zagadnienia sporne	287

6.2.5.3.1	Publiczne udostępnienie utworu w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości	287
6.2.5.3.2	Linkowanie w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości	289
6.2.5.3.3	Linkowanie a wyczerpanie prawa	299
6.2.5.3.4	Odpowiedzialność za wyszukiwarki w sieciach <i>peer-to-peer</i>	301
6.2.5.3.5	Linkowanie a wyłączenie odpowiedzialności usługodawcy na podstawie ustawy z 18.07.2002r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną	302
6.2.5.3.6	Implementacja krajowa prawa Unii Europejskiej w kształcie przyjętym przez Trybunał Sprawiedliwości w zakresie publicznego udostępniania utworu	304
6.3	Prawo do wynagrodzenia	307
6.4	<i>Droit de suite</i>	309
6.5	„Prawo” do rozporządzania utworem	310
6.6	Ochrona przed usuwaniem zabezpieczeń	311
7	Dozwolony użytek	315
7.1	Uwagi ogólne	317
7.2	Wymienienie imienia i nazwiska twórcy oraz źródła	324
7.3	Upřednie rozpowszechnienie utworu	325
7.4	Zagadnienia ogólne – problemy sporne	326
7.4.1	Niezawiniony brak świadomości, że utwór upřednio nie był rozpowszechniony	326
7.4.2	Stosowanie testu trójstopniowego z dyrektywy 2001/29/WE i art. 35 pr. aut.	327
7.4.3	Bezpośrednie stosowanie Konstytucji, KPP i EKPC dla rozszerzenia swobody eksploatacji cudzych utworów poza dozwolonym użytkiem	329
7.4.4	Dozwolony użytek: sprzeczność między dyrektywą 2001/29/WE a polskim prawem autorskim w zakresie poszanowania autorskich dóbr osobistych	335
7.5	Postacie dozwolonego użytku	337
7.5.1	Dozwolony użytek osobisty	337
7.5.1.1	Uwagi ogólne	337
7.5.1.2	Zagadnienia sporne	341
7.5.1.2.1	Bezprawne źródło pozyskiwania utworów	341
7.5.1.2.2	Kopiowanie „dużych” utworów	345
7.5.2	Licencja dla „eksploatacji internetowej”	346
7.5.3	Cytat	349
7.5.3.1	Uwagi ogólne	349
7.5.3.2	Zagadnienia sporne	353
7.5.3.2.1	„Prawa gatunku twórczości” w świetle dyrektywy 2001/29/WE	353
7.5.3.2.2	Cytat jako narzędzie dla tworzenia remiksów	354
7.5.3.2.3	Cytat w „nieutworze”	356
7.5.3.2.4	Dopuszczalność wprowadzania zmian w cytowanym utworze	357

7.5.3.2.5	_____ Cytaty w tej książce	358
7.5.3.2.6	_____ Cytat w ujęciu prof. Lionela Bently	361
7.5.3.2.7	_____ Rozszerzenie granic cytatu w świetle orzeczenia w sprawie Deckmyn	362
7.5.3.2.8	_____ Przykłady sporów sądowych	362
7.5.4	_____ Parodia	373
7.5.4.1	_____ Uwagi ogólne	373
7.5.4.2	_____ Konieczne cechy parodii w rozumieniu art. 29 ¹ pr. aut.	381
7.5.4.2.1	_____ Wypowiedź o charakterze humorystycznym	381
7.5.4.2.2	_____ Nawiązanie do istniejącego utworu	383
7.5.4.2.3	_____ Właściwa równowaga w parodii	386
7.5.4.2.4	_____ Parodia w zakresie uzasadnionym prawami gatunków twórczości	390
7.5.4.3	_____ Niekonieczne cechy parodii w rozumieniu art. 29 ¹ pr. aut.	390
7.5.4.4	_____ Zagadnienia sporne	397
7.5.4.4.1	_____ Wskazanie autorstwa (źródła) dzieła parodiowanego	397
7.5.4.4.2	_____ Podstawy prawne wymogu „zachowania właściwej równowagi” przy ocenie dopuszczalności parodii	397
7.5.4.4.3	_____ Autorskie prawa osobiste a parodia	398
7.5.4.4.4	_____ Dobra osobiste prawa powszechnego przy wyważeniu interesów na gruncie testu trójstopniowego i art. 35 pr. aut.	400
7.5.4.4.5	_____ Parodia a cytat	402
7.5.4.5	_____ Parodia i reklama	402
7.5.4.6	_____ Rozszerzenie granic cytatu w świetle orzeczenia w sprawie Deckmyn	404
7.5.5	_____ Niezamierzone włączenie utworu do innego utworu	405
7.5.6	_____ Prawo panoramy	407
7.5.7	_____ Przedruk	411
7.5.8	_____ Licencja dla zilustrowania treści przekazywanych w celach dydaktycznych lub w celu prowadzenia badań naukowych	413
7.5.9	_____ Licencje dla bibliotek	416
7.5.10	_____ Dzieła osierocone i niedostępne w handlu	419
7.5.11	_____ Licencja dla osób niepełnosprawnych	423
7.5.12	_____ Inne postacie licencji	425
8	_____ Czynności prawne w prawie autorskim	429
8.1	_____ Uwagi ogólne	431
8.2	_____ Umowy licencyjne	432
8.3	_____ Umowy o przeniesienie prawa	433
8.4	_____ Wspólne reguły dla umów licencyjnych i przenoszących prawa autorskie	434
8.5	_____ Szczególne postacie umów autorskich	438
8.6	_____ <i>Open access, open source, Creative Commons,</i> <i>Free Culture</i> – wyzwania dla prawa autorskiego	439
8.7	_____ Zagadnienia sporne – kwestie umów prawa autorskiego	443
8.8	_____ Jednostronne czynności prawne	452

9	Regulacje odrębne	457
9.1	Utwory audiowizualne	459
9.1.1	Uwagi ogólne	459
9.1.2	Zagadnienie sporne – utwory wkładowe w dziełach audiowizualnych	462
9.2	Programy komputerowe	463
9.2.1	Uwagi ogólne	463
9.2.2	Zagadnienia sporne	469
9.2.2.1	Uprawnienia legalnego dysponenta programu komputerowego	469
9.2.2.2	Prawo o ustroju sądów powszechnych	472
9.2.2.3	Prawo wyłączne do programu źródłowego?	473
9.2.2.4	Status gier komputerowych i multimedków	476
10	Ochrona praw autorskich	481
10.1	Bezpośrednie i pośrednie naruszenie praw autorskich	483
10.2	Autorskie prawa osobiste	488
10.3	Autorskie prawa majątkowe	491
10.3.1	Uwagi ogólne	491
10.3.2	Roszczenia	499
10.3.3	Postępowania pomocnicze i tymczasowe środki ochrony	508
10.3.3.1	Uwagi ogólne	508
10.3.3.2	Roszczenia informacyjne	509
10.3.3.3	Zabezpieczenie dowodów i roszczeń	512
10.4	Roszczenie prewencyjne z art. 439 k.c.	514
10.5	Wyłączenie odpowiedzialności usługodawcy za naruszenia praw autorskich w Internecie	515
10.6	Kontrola graniczna	519
11	Prawa pokrewne	521
11.1	Uwagi ogólne	523
11.2	Prawa do artystycznych wykonań	523
11.2.1	Problemy sporne	525
11.3	Prawa do fonogramów i wideogramów	527
11.4	Prawo do nadań	528
11.5	Prawo wydawcy do pierwszych wydań	529
11.5.1	Zagadnienia sporne	531
11.6	Prawo opracowującego wydania krytyczne i naukowe	533
12	Ochrona <i>sui generis</i> baz danych	537
12.1	Uwagi ogólne	539
12.2	Zagadnienia sporne	542
12.2.1	Niedookreślone przesłanki ochrony	542
12.2.2	Ograniczenie swobody umów	543
12.2.3	Czas ochrony	545

13	Zbiorowy zarząd prawami autorskimi i pokrewnymi	547
13.1	Uwagi ogólne	549
13.2	Podstawa do wykonywania zbiorowego zarządu przez organizacje zbiorowego zarządzania	551
13.2.1	Uwagi ogólne	551
13.2.2	Umowa o zbiorowe zarządzanie	551
13.2.3	Umowa o reprezentacji	552
13.2.4	Obowiązkowe pośrednictwo organizacji zbiorowego zarządzania	556
13.2.5	Niezależne podmioty zarządzające prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi	557
13.3	Wykonywanie zbiorowego zarządu w stosunkach zewnętrznych	558
13.3.1	Uwagi ogólne	558
13.3.2	Tabele wynagrodzeń	559
13.3.3	Postępowanie mediacyjne	561
13.4	Domniemanie	562
13.5	Zagadnienia sporne	562
14	Konwencje międzynarodowe	567
14.1	Prawo autorskie	569
14.1.1	Konwencja berneńska	569
14.1.2	Traktat TRIPS	573
14.1.3	Traktat WIPO o prawie autorskim	576
14.1.4	Traktat WIPO o dostępie osób niewidomych do utworów drukowanych	577
14.2	Prawa pokrewne	578
14.2.1	Konwencja rzymska	578
14.2.2	Traktat TRIPS	580
14.2.3	Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach	581
14.2.4	Pekiński traktat w sprawie audiowizualnych artystycznych wykonań	583
15	Prawo międzynarodowe prywatne a prawo autorskie – sygnalizacja	585
15.1	Jurysdykcja	587
15.2	Prawo właściwe	589
16	Ochrona karna – sygnalizacja	593
17	Dyrektywa w sprawie praw autorskich na jednolitym rynku cyfrowym – sygnalizacja	599
	Spis ilustracji	607

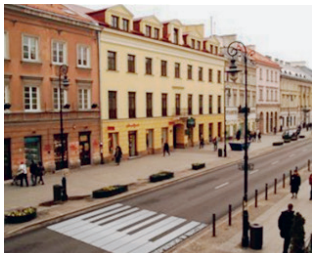
Ilustrowane prawo autorskie to swoisty przewodnik po współczesnym prawie autorskim. W sposób przystępny prezentuje podstawowe instytucje polskiego prawa autorskiego, uwzględniając przy tym prawo Unii Europejskiej. Ale równocześnie – dla zainteresowanych – w wyodrębnionych częściach w poszczególnych rozdziałach (zatytułowanych „Zagadnienia sporne” i oznaczonych ⑤) omówiono bardziej złożoną problematykę prawną.

Układ opracowania, dobór problematyki, sposób referowania problemów prawnych i wykorzystane ilustracje powodują, że publikacja różni się od innych z tej tematyki. Książka zawiera obszerny materiał ilustracyjny – co nie jest typowe w tego rodzaju publikacjach. Ten zabieg umożliwi zrozumienie wielu podstawowych problemów autorskich, śledzenie rozumowań prawniczych i własną ocenę czytelnika co do ich trafności. Ułatwia to także zapamiętanie przedstawianych zagadnień i chyba uatrakcyjnią lekturę. Uprzednio tę metodę prezentacji prawa autorskiego stosowaliśmy z Januszem Bartą w trakcie naszych wspólnych wykładów. Sądzę, że sprawdzi się ona także w tej książce.

Przyznać przy tym muszę, że zbieranie obrazków do tej książki stało się dla mnie swoistą pasją, której poświęcam dużo czasu. Dobrym przykładem trudności, a w tym przypadku sukcesu, w poszukiwaniu materiału ilustracyjnego były problemy z odnalezieniem „pierwowzoru” dla I nagrody w konkursie związanym z Rokiem Chopinowskim [1]. W komentarzach prasowych pisano, że przejęto w nim reklamę Saatchi & Saatchi dla Planet M w Indiach. Dysponowałem tylko czarno-białą, i to marną, „odwróconą” kopią tej reklamy [2]. Próby odnalezienia w Internecie wersji kolorowej tego projektu trwały wiele godzin. Bez skutku próbowałem m.in. uzyskać informację w polskim oddziale tej agencji reklamowej. W końcu (po dwóch latach) przypadkowo „znalazłem” ten projekt [3]¹. Wydaje się, że nawet wobec jego przejęcia dla upamiętnienia rocznicy, a nie stworzenia w wyniku równoległej twórczości – nie doszło do naruszenia prawa autorskiego, gdyż wykorzystano jedynie pomysł. Inną kwestią jest oczywiście ocena środowiskowa – wobec umyślności takiego postępowania.

W książce wykorzystałem fragmenty moich wcześniejszych prac oraz książki *Prawo autorskie* (Warszawa 2016), napisanej wspólnie z Januszem Bartą. W uzgodnieniu z nim zamieściłem je bez oznaczania, gdy były głównie mojego autorstwa. O ile jednak tamta publikacja jest rozbudowanym

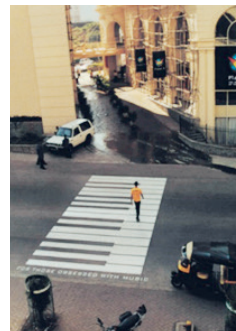
1. Tylko dzięki temu, że w wyszukiwarce dodałem do innych słów kluczowych nazwę miasta – MUMBAJ, a więc Bombaju, w którym tę reklamę zastosowano.

[1]

[2]

[3]

„systemem” prawa autorskiego, adresowanym głównie do specjalistów z zakresu prawa autorskiego, to *Ilustrowane prawo autorskie* w części „podstawowej” jest generalną informacją adresowaną także do osób bez wykształcenia prawniczego, a zainteresowanych tą tematyką, zaś w części „spornej” także do studentów prawa i innych osób zawodowo związanych z tym prawem. Książka ta różni się także od moich *Zabaw z prawem autorskim*. Przedstawiony tu został zarys całego prawa autorskiego, gdy w *Zabawach* omówiono tylko zagadnienia podatne na ich ilustrowanie. Nadto zmiana przepisów prawa autorskiego dotyczących dozwolonego użytku z 2015 r. spowodowała, że oceny prawne z *Zabaw* dotyczące interpretacji niektórych ilustracji przestały być aktualne – toteż wykorzystując je powtórnie – zmieniłem argumentację. Wreszcie w niektórych przypadkach dokonałem autokorekty moich wcześniejszych interpretacji prawnych.

Mam świadomość, że przyjęty tu dobór poszczególnych zagadnień nie jest w pełni reprezentatywny i że szczegółowość ich omówienia niekiedy nie jest należyście wyważona. Te usterki są spowodowane dwiema okolicznościami: nastawieniem na eksponowanie kwestii szczególnie kontrowersyjnych lub aktualnych oraz (co jest słabszym uzasadnieniem) osobistymi zainteresowaniami – co uwidacznia się np. w mniej szczegółowym omówieniu praw pokrewnych niż klasycznych praw autorskich – lub kaprysem (dotyczy to np. szerokiego ujęcia parodii).

Za pracę nad ostateczną redakcją tej książki bardzo dziękuję Paniom Joannie Barcz-Puchalskiej, Wioletcie Kowalskiej, Małgorzacie Rybak oraz Wydawcy – Paniom Justynie Kossak i Monice Pawłowskiej. Projekt graficzny dla całości tej książki stworzył Pan Wojciech Kwiecień-Janikowski – każdy autor cieszyłby się z takiego uatrakcyjnienia swojej pracy. Ja też. Jestem także wdzięczny Panu Jakubowi Chwalbie za uwagi krytyczne, które istotnie wpłynęły na ostateczny kształt książki.

**Przedmiot
praw autorskich
– utwór**

2

2	Przedmiot praw autorskich – utwór	31	2.5.5	_____	Liternictwo – logo „Solidarności”	102
2.1	_____	33	2.5.6	_____	Fotografia	106
2.2	_____	34	2.5.7	_____	Bazy danych	119
2.3	_____	38	2.5.8	_____	Architektura	120
2.4	_____	38	2.5.9	_____	Dzieło techniczne	125
	o indywidualnym charakterze	39	2.5.10	_____	Programy komputerowe	126
2.4.1	_____	39	2.6	_____	Wyłączenia spod ochrony autorskiej	128
2.4.2	_____	46	2.6.1	_____	Uwagi ogólne	128
	Pomysł i inne elementy utworu	46	2.6.2	_____	Zagadnienie sporne:	
	z art. 1 ust. 2 ¹ pr. aut.	46			materiał urzędowy jako utwór S	133
2.4.3	_____	52	2.7	_____	Elementy chronione	
	Zagadnienia sporne S	52			w utworze – praktyka	135
2.4.3.1	_____	52	2.7.1	_____	Uwagi ogólne	135
	Sens kryterium statystycznej	52	2.7.2	_____	Zagadnienia sporne	
	jednorazowości	52			– niepewność ocen S	139
2.4.3.2	_____	53	2.8	_____	Prawne kategorie utworów	147
	Nowość obiektywna	53	2.8.1	_____	Dzieło zależne, dzieło	
	jako przesłanka istnienia	53			z zapożyczeniami i inspirowane	147
	indywidualnego charakteru utworu	53	2.8.1.1	_____	Zagadnienie sporne	
2.4.3.3	_____	56			– fotografia wykorzystana	
	Pomysł jako utwór	56			w utworze plastycznym S	154
2.4.3.4	_____	68	2.8.2	_____	Utwory wyodrębniane	
	Między niechronionym pomysłem	68			ze względu na ich autorstwo	160
	a chronionym sposobem wyrażenia	68	2.8.2.1	_____	Uwagi wstępne	160
2.4.3.5	_____	77	2.8.2.2	_____	Utwory połączone	160
	Utwór a kontekst eksploatacji	77	2.8.2.2.1	_____	Uwagi ogólne	160
2.4.3.6	_____	79	2.8.2.2.2	_____	Zagadnienia sporne S	163
	Twórczość równoległa	79	2.8.2.3	_____	Utwory współautorskie	164
2.4.3.7	_____	82			Uwagi ogólne	164
	Wytwory sztucznej inteligencji	82	2.8.2.3.1	_____	Zagadnienia sporne S	166
2.4.3.8	_____	86	2.8.2.3.2	_____	Zagadnienia sporne S	166
	Utwory nauczyciela	86	2.8.2.3.3	_____	Relacje	170
	akademickiego według ustawy	86				
	– Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	86				
2.5	_____	87				
	Poszczególne rodzaje utworów	87				
	i ich elementy	87				
2.5.1	_____	87				
	Uwagi ogólne	87				
2.5.2	_____	91				
	Utwory piśmiennicze	91				
2.5.3	_____	96				
	Utwory plastyczne	96				
2.5.4	_____	97				
	Wzory przemysłowe	97				

2.1

Uwagi ogólne

Utwór jest dobrem niematerialnym, którego sposób istnienia jest trudny do wyjaśnienia. Nie chodzi tu bowiem o rzecz lub formę przekazu, za pomocą których jest on (lub może być) komunikowany innej osobie, lecz o wytwór stworzony przez autora i dostępny dla niego początkowo tylko poprzez jego własną świadomość, a później, po jego uzewnętrznieniu, możliwy do zapoznawania się z nim interpersonalnie. Jak pisze A. Kopff, utwór różni się od swej materialnej podstawy bytowej, dzięki której na ogół istnieje¹, i może być poznawany. Jest to tzw. schematyczny przedmiot intencjonalny, który źródło swego istnienia ma w szczególnych aktach świadomości, a jego ustalenie jest „tylko kluczem do wywołania aktów świadomości, w których utwór istnieje”. W takim ujęciu – jak dalej wskazuje A. Kopff – istnienie utworów jest w znacznym stopniu uwarunkowane przez odbiorców – utwór konkretyzuje się dopiero z chwilą, gdy jest przedmiotem percepcji².

Definicję syntetyczną utworu wprowadza art. 1 ust. 1 pr. aut., który stanowi: „Przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór)”.

Ponadto w art. 1 ust. 2 pr. aut. zamieszczono przykładowe wyliczenie różnych postaci utworów.

Aby można było zakwalifikować wytwór jako utwór, konieczne jest, by:

- a) został stworzony przez człowieka (por. pkt 2.2 w tym rozdziale),
- b) był ustalony (por. pkt 2.3 w tym rozdziale),
- c) posiadał cechę „działalności twórczej o indywidualnym charakterze” (por. pkt 2.4 w tym rozdziale),
- d) nie został ustawowo zaliczony do kategorii wytworów wyłączonych spod możliwości uznania ich za utwór (por. pkt 2.6 w tym rozdziale).

Dla przyznania rezultatowi pracy człowieka statusu utworu nie mają znaczenia okoliczności związane z: a) osobą autora (wiek, poczytalność, kwalifikacje zawodowe, nastawienie do rezultatu własnego działania), b) przebiegiem tworzenia danego wytworu, o ile proces ten nie znajduje w nim

1. Wobec braku takiej podstawy (braku utrwalenia) – utwór jest uzewnętrzniony poprzez jego (artystyczne) wykonanie (improwizacja muzyczna, recytacja, wypowiedź uprzednio „niezapisana” itd.).

2. Por. A. Kopff [w:] S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, *Zagadnienia prawa autorskiego*, Warszawa 1973, s. 16–22.

2.2 Twórca – człowiek

[1]

[2]

swego odbicia w tym sensie, że dzieło uwidacznia uprzednie istnienie takiego procesu, c) nakładem pracy i kosztów związanych ze stworzeniem wytworu, d) przeznaczeniem dzieła, wartością (estetyczną, naukową lub użytkową), e) okolicznością, czy korzystanie z dzieła jest czynem bezprawnym [np. ze względu na naruszanie cudzych praw autorskich (np. plagiat) lub zakazów wynikających z prawa publicznego (dzieło pornograficzne)], f) istnieniem ukończonego dzieła³.

2.2

Twórca – człowiek

Ustawowa definicja utworu przesądza, że jest nim jedynie rezultat działania człowieka (osoby fizycznej), stąd też oba poniższe dzieła nie są utworami: pierwsze jest tworem natury [1], drugie słońia [2]. Próba obrony statusu utworu względem obrazu słońia mogłaby polegać na stwierdzeniu twórczej działalności człowieka w postaci dostrzeżenia przez niego wartości estetycznych w tym wytworze, wyborze tego spośród innych jego obrazków i ewentualnie nadaniu tytułu obrazowi. Nie sądzę jednak, by było to uzasadnione podejście.

[3 i 4]

[5]

Trzeba jednak pamiętać o odróżnianiu samego tworu natury lub zwierzęcia od ewentualnego istnienia utworu ze względu na sposób utrwalenia. O ile w fotografii „wzoru namalowanego przez mróz” z reguły nie można dopatrzeć się utworu [3], to oczywiście, gdy taki wzór stanowi element składowy fotografii, jako całość podlega ona ochronie na ogólnych zasadach przyjętych dla fotografii [4]. Dodajmy, że nie można wykluczyć możliwości ochrony samego wzoru ukształtowanego przez mróz np. ze względu na oświetlenie lub zabarwienie [5].

Dobłą ilustracją wspomnianego wyżej autorskoprawnego problemu rozgraniczenia zjawisk przyrody i ich fotografii jest spór na tle wykorzystania znanej fotografii S.R. Heavey’a *The Mothership* [6] w serialu produkcji zrealizowanej dla Netflixa *Stranger Things* [7]. Moim zdaniem to, co zostało ze zdjęcia przejęte do filmu, to jedynie standardowa rejestracja wyglądu chmur burzowych, która zresztą została dodatkowo przetworzona przez plastyka (widać to zarówno w górnych warstwach chmury, jak i w przetworzeniu jej dolnej części).

Brak podstaw uznania za przedmiot prawa autorskiego zdjęć dokonywanych bez udziału człowieka, a więc np. przy wykorzystaniu w pełni zautomatyzowanego procesu fotografowania przez zaprogramowany

Stan prawny na
1 października 2018 r.

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
Violet Design Wioletta Kowalska

Projekt okładki, układ typograficzny i skład
Wojtek Kwiecień-Janikowski

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN 978-83-8160-036-1

Dział Praw Autorskich
ul. Przyokopowa 33
01-208 Warszawa

tel. 22 535 82 19
ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa
www.profinfo.pl

Ryszard Markiewicz – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, związany z Katedrą Prawa Własności Intelektualnej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego (uprzednio: Instytut Prawa Własności Intelektualnej UJ), którą wspólnie z prof. Januszem Bartą kierował przez ponad 37 lat, współnik w Kancelarii Markiewicz & Sroczyński, autor wielu publikacji z zakresu własności intelektualnej.

Ilustrowane prawo autorskie to przewodnik po współczesnym polskim i europejskim prawie autorskim. Nowatorstwo tej książki polega na wykorzystaniu obszernego materiału ilustracyjnego, który ułatwia zrozumienie problemów prawa autorskiego oraz śledzenie rozumowań z orzeczeń sądowych. Nowym podejściem jest także wyodrębnienie tzw. zagadnień spornych, zamieszczanych obok części podstawowych. Dzięki temu publikacja jest przeznaczona zarówno dla studentów, wydawców, dziennikarzy, twórców reklam, producentów filmowych i telewizyjnych, jak i dla osób zawodowo zajmujących się prawem autorskim.

9788381600361 W01P01

9 788381 600361

125 zł (w tym 5% VAT)
ISBN 978-83-8160-036-1

Zamówienia:
infolinia 801 04 45 45
fax 22 535 80 01
zamowienia@wolterskluwer.pl
www.profinfo.pl